

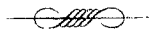
визнання протиправним та скасування рішення виконавчого комітету Харківської міської ради «Про затвердження акту про визнання розміру збитків, заподіяних тимчасовим зайняттям земельної ділянки ПП «Імпрекс» [2; 2011. – 137/11], провадження було закрито на підставі положень п. 1 ч. 1 ст. 157 КАС України. Закриваючи провадження у справі, суд першої інстанції виходив із того, що в цьому випадку ПП "Імпрекс" ставить вимоги щодо визнання протиправними дій комісії Харківської міської ради, яка в контексті положень ст. 3 КАС України не є суб'єктом владних повноважень. Суд першої інстанції зазначає про допоміжну функцію останнього щодо встановлення суми збитків, завданих власнику порушенням земельного законодавства.

Водночас Харківський апеляційний адміністративний суд вказує, що аналіз оскаржуваної ухвали та апеляційної скарги свідчать про те, що позивач фактично оскаржує в межах цієї справи дії суб'єкта владних повноважень щодо визначення розміру збитків, заподіяних тимчасовим зайняттям земельної ділянки позивачем за 2010 рік. До того ж у другій вимозі позовної заяви скаржник ставить питання про визнання протиправним та скасування рішення виконавчого комітету Харківської міської ради, що фактично може розцінюватися як вимога щодо визнання недійсним та скасування рішенням суб'єкта владних повноважень, прийняте при здійсненні ним владних управлінських функцій. Таким чином, Харківський апеляційний адміністративний суд робить висновок про необґрунтованість закриття судом першої інстанції провадження у справі з тих підстав, що за всіма ознаками (суб'єктом складом, предметом спору, видом спірних правовідносин) є адміністративно-правовим, який підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства. На виконання ст.199 КАСУ Харківський апеляційний адміністративний суд ухвалу Харківського окружного адміністративного суду скасував та направив справу на новий розгляд.

Серед переглянутих 570 рішень судів першої інстанції Харківським апеляційним адміністративним судом у спорах зазначеної категорії, скасовано 160 рішень судів, залишено без змін – 208.

Використані джерела:

1. Сдиний державний реєстр судових рішень [Електрон. ресурс] – Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua.
2. Рішення Харківської міської ради від 24 червня 2009 р. № 130/09 [Електрон. ресурс] – Режим доступу: www.city.kharkov.ua.



Шульга Михайло Васильович,

завідувач кафедри земельного та аграрного права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДШКОДУВАННЯ ВТРАТ ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬ

У свій час Земельним кодексом УРСР (1970 р.) було введено категорію «відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва». Названі втрати включали втрати сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, сінокосів та пасовищ), лісових земель та чагарників як основного засобу виробництва в сільському та лісовому господарстві внаслідок вилучення їх для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом.

В даному випадку йшлося про забезпечення кідкисного стану земель сільськогосподарського призначення та лісового фонду, площа яких не повинна скорочуватися. Це було зумовлено особливою роллю сільськогосподарських та лісогосподарських земель, яку вони відігравали в суспільному виробництві та необхідністю

підвищеної охорони. Механізм відшкодування втрат передбачав обов'язкову компенсацію відповідних грошових коштів, розмір яких визначався за встановленими нормативами. Кошти, які надходили у порядку відшкодування втрат, мали використовуватися на освоєння нових земель замість вилучених або на підвищення родючості тих земель сільськогосподарського призначення чи лісового фонду, які перебували в користуванні.

В сучасних умовах з урахуванням об'єктивних обставин, що впливають на кількісний стан земель сільськогосподарського та лісогосподарського призначення, чинне законодавство, що регулює відносини у сфері відшкодування втрат, суттєво змінилось. Так, норми інституту відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва в чинному Земельному кодексі України сформовані в окрему главу 36. Вони передбачають додаткові умови та розширюють підстави компенсації таких втрат, а також конкретизують використання коштів, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва. Зокрема, ст. 207 ЗК України встановлює, що втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва включають втрати сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, перелогів, сінокосів і пасовищ), лісових земель та чагарників, а також втрати, завдані обмеженням у землекористуванні та погіршенням якості земель. Як бачимо, згідно з цією нормою відшкодуванню підлягають втрати сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, завдані не тільки внаслідок вилучення їх для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом, а і в результаті викупу цих земель у встановленому порядку.

Окрім того відшкодуванню підлягають також втрати, завдані обмеженням прав власників землі і землекористувачів, у тому числі орендарів, або погіршенням якості угідь внаслідок негативного впливу, спричиненого діяльністю громадян, юридичних осіб, органів місцевого самоврядування або держави, а також у зв'язку з виключенням сільськогосподарських угідь, лісових земель і чагарників із господарського обігу внаслідок встановлення охоронних, санітарних та інших захисних зон.

Системний аналіз змісту норм глави 36 ЗК України свідчить, що законодавець передовсім забезпечує відшкодування втрат, які виникають в результаті правомірних дій уповноважених суб'єктів. Йдеться, зокрема, про вилучення (викуп) сільськогосподарських угідь, лісових земель і чагарників, правомірне обмеження земельних прав суб'єктів, встановлення захисних зон та ін. Разом з тим закон передбачає обов'язкове відшкодування втрат при погіршенні якості угідь внаслідок негативного впливу, спричиненого діяльністю сторонніх суб'єктів. В даному випадку мають місце неправомірні дії осіб, діяльність яких негативно впливає на якісний стан сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників.

Чинне законодавство, на жаль, не встановлює якихось відмінностей відшкодування втрат при вчиненні правомірних або неправомірних дій. Проте, як видається, повної тотожності в цих випадках не повинно бути.

Залишається відкритим і питання щодо можливості або обов'язковості відшкодування втрат при тимчасовому зайнятті земельних ділянок, скажімо, у процесі проведення спеціалізованими підприємствами, установами, організаціями розвідувальних робіт. Закон зобов'язує суб'єктів, які проводять розвідувальні роботи, відшкодувати власникам землі та землекористувачам усі збитки, в тому числі недержавні доходи та за свій рахунок приводити займані земельні ділянки у попередній стан (ст. 97 ЗК України). Якщо враховувати, що названі роботи проводяться зазвичай у межах земель сільськогосподарського чи лісогосподарського призначення, а обсяги таких робіт останнім часом суттєво зростають, то треба прийняти до висновку про актуалізацію цього питання. До речі, раніше діюче земельне законодавство передбачало обов'язковість відшкодування втрат при використанні тимчасово зайнятих земель.

Сьогодні достатньо поширеним явищем є зміна цільового призначення земельних ділянок сільськогосподарського призначення, отриманих у власність громадянами не за рахунок земельних часток (паїв) для ведення особистого селянського господарства, для подальшого використання, наприклад, під індивідуальну забудову. Непоодинокими у

практиці використання земель, скажімо, для колективного садівництва виявляються факти будівництва індивідуального житлового будинку замість садового будинку, що насамкінець пов'язано зі зміною цільового призначення відповідних земельних ділянок. За великим рахунком тут теж виникає проблема, пов'язана із відшкодуванням втрат сільськогосподарського виробництва.

Наразі актуалізується питання щодо зміни цільового призначення земель запасу. Відповідно до ст. 19 ЗК України земельні ділянки кожної категорії земель, які не надані у власність або в користування громадян чи юридичних осіб, можуть перебувати в запасі. Це означає, що землі сільськогосподарського і лісогосподарського призначення в межах відповідних категорій теж можуть перебувати в запасі. За рахунок цих земель часто задовольняються несільськогосподарські та нелісогосподарські потреби. В даному випадку надання в користування чи передача у власність земельних ділянок за рахунок земель запасу безпосередньо пов'язане зі зміною їх цільового призначення. Як свідчить практика, нерідко в такій ситуації постає питання щодо відшкодування відповідних втрат. Але воно поки що на законодавчому рівні не вирішене.

Окремої уваги заслуговує питання щодо механізму відшкодування втрат. По-перше, законодавчого закріплення потребує коло суб'єктів, які повинні компенсувати втрати сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, спричинені як правомірними, так і неправомірними діями. По-друге, на законодавчому рівні слід вирішити, кому мають відшкодовуватися грошові кошти в рахунок відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва та яким чином вони повинні використовуватися.

Наведені та інші питання стосовно відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва потребують додаткового комплексного наукового аналізу.

